

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

MENSIBUS.

DISPUTATIO MEDICA

INAGURALIS

MENSIBUS

FORUMQUE EMANATIONE

604

ANNO DOMINI 1811

ET DEUS PATRE ET FILIO ET SPIRITU

GEORGIUS BAIRD M.D.

DISPUTATIO MEDICA

INAGURALIS

ANNO DOMINI 1811

INAGURALIS

ANNO DOMINI 1811

ANNO DOMINI 1811

ANNO DOMINI 1811

MENSIBUS

GEORGIUS BAIRD M.D.

ANNO DOMINI 1811

ANNO DOMINI 1811

ANNO DOMINI 1811

EDMUNDUS

ANNO DOMINI 1811

1811

4

DISPUTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
MENSIBUS
EORUMQUE EMANSIONE;

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri,

D. GEORGII BAIRD, SS. T. P.

ACADEMIÆ EDINBURGENÆ PRÆFECTI;

NECNON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI Consensu, et

Nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ Decreto;

PRO GRADU DOCTORIS,

SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS;

ERUDITORUM EXAMINI SUBJICIT

GULIELMUS HUSBANDS,

BARBADENSIS,

SOCIETAT. REG. MEDIC. EDINENS.

SOCIUS EXTRAORDINARIUS.

“ — Delectat VENERIS decerpere flores.”

OVID.

viii. Calendarum Julii, horâ locoque solitis.

EDINBURGI:

EXCUDEBANT ADAMUS NEILL ET SOCII.

1805.

QVIV

VIRO HONORABILI,
JOANNI BECKLES

AVUNCULO,

BARBADENSI COGNITORI REGIO;

IN

PUBLICO CIVIUM CONVENTU

LEGATO;

DOMESTICÆ MILITIÆ BARBADENSI

PRÆPOSITO;

QUO,

POST PATRIS MORTEM,

PRO PATRE,

USUS EST;

HANC DISPUTATIONEM,

ANIMO ET REVERENTIA,

QUIBUS

BONUS PATRI FILIUS,

D. D. DQUE

GULIELMUS HUSBANDS.

VIRI HONORABILI

JOANNI BECKLES

GUILIELMUS HUSBANDS

BARBADENSIS COGNITORI REGIO

DOMINICO LYNN M.D.

IN

PUBLICO CIVIUM CONVENTU

LEGATO

THEMISTOCLES MILITIA BARBADENSIS

PROPOSITO

POST PATRI MORTEM

PRO PATRE

USUS EST

HANC DISPOSITIONEM

ANIMO ET REVERENTIA

QUIS

BONUS PATRI FILIUS

D.D. Doff

GUILIELMUS HUSBANDS

GULIELMUS HUSBANDS,

DOMINICO LYNCH, M. D.

SUO,

S. P. D.

UTINAM, mi amice, possem dicere, quantum tuæ debeam amicitiae, quantique te, fidum diù amicum, estimem. Sed, quum sit mihi neque uber CICERONIS facundia, neque facunda PLINII brevitās, gratiam parem referre non possum. Habeo autem, crede mihi, quæ tute ipse verbis antepondere soleas, gratum erga te animum, et amicitiam in te fidam. Fuimus unà felices; et, si non detur, ut in posterum unà simus, permittant SUPERI, ut verā virtute et mutuā fide, firmissimis amicorum copulis, simus, quod superest ævi, uterque utrique, cari amici, et, alter alterius, memores. Diù, mi LYNCHI, felix vivas, precor, et in tuā prole reviviscant matris decor, patris virtutes. Vale. Octavo Calendas JULIAS, EDINA.

INSTITUTIO MEDICA

GUILIELMUS HUBERANDUS

DOMINICO LYNCH, M.D.

1790

M. D. C. C. C.

S. P. D.

UTINAM, si tantis precibus digne, precantur, ut de-

lectum omnibus, quousque se, sedem illam amplexentur, sed

quoniam ad illam usque abbat. Cicerone facillime, utque facit

de se non detestatur, gratias facit, utque non facit

sed autem, etiam nihil, quod hoc sit, utque non facit

gratias ergo de omnibus, et amplexantur de se, sedem

non facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

utque facit, et, ut non facit, et in facillime non facit, et

DISPUTATIO MEDICA

INAUGURALIS

DE

M E N S I B U S

EORUMQUE EMANSIONE.

PROOEMIUM.

§ I. **N**ON mihi consilium est fusè exponere, quot quantisque morbis opportunum sit hominum genus ; eoque minùs, quòd plurimi, ante me, non solùm ingenio clari, et scribendi arte peritiores, sed etiam exercitatiores in morbis cognoscendis et curandis, hoc, in hujusmodi disputationum limine, fecerunt.

II. Cùm ità sit, satius existimavimus, nullis usi ambagibus, enunciare, nobis in animo esse,

A

primùm

primùm de foëminarum mensibus generalitèr dicere ; dein miserandis, at amabilibus tamen, opem ferre virginibus, quæ, tempore Naturâ constituto, primos menses non profundant, horumque ex mora multa mala experiantur.

PARS

PARS PRIMA.

DE MENSIBUS.

III. FOEMINÆ sic à Natura constitutæ sunt, ut, dummodò bonâ fruantur valetudine, pubescente ætate, plus sibi sanguinis parare incipiant, quàm quod ad sua corpóra sustinenda requiratur; ideòque aptæ fiant, quæ concipiant, utero gerant, pariant, novamque alant prolem, quâ hominum genus conservetur.

IV. Pubertas autem, seu tempus quo fœminæ pubescunt, et fiunt viris maturæ, non, ubique orbis terrarum, eâdem ætate accedit. Nam, quo propiùs ad circulum æquinoctialem spectat cœlum, eo maturiùs virgines adollescunt; quo verò longiùs hinc vergit ad alterutrum polum, eo seriùs. Intra metas solstitiales, ubi igneus vigor dominatur, premi aptæ fiunt et nubiles, decimo duodecimove ætatis anno: prope verò septentrionem, ubi, singulis annis, omnia plures menses gelu torpēt, non antè pubescunt,

pubescunt, fiuntque viris tempestivæ, quàm duodevicesimum undevicesimumve ætatis annum attigerunt. Plures LAPPONICAS fœminas vidit LINNÆUS, quæ nunquàm menstruæ erant, ideòque viro junctæ infœcundæ *.

v. Mira, et extra ordinem quidem, præmaturorum mensium exempla narrant auctores. Puellula memoratur, quæ, nondùm trimestris, præcoces menses profudit; et, quod sanè mirum, quarto ætatis anno, quippe quo tempore genitalia et mammæ perindè se haberent, ut in virginibus octodecim annorum observari solent, viro tempestiva videbatur. Aliûs puellulæ meminit SWIETENIUS, quæ, primo vitæ mense, profluvium genitale experta est, et videbatur septimo ætatis anno nubilis †.

vi. Quâ verò cunque ætate proveniunt menses, cùm corpus, tum animus, nova et hætenùs incognita sentiunt, quæ eorum adventum præ-

nuncient.

* Vid. SWIETEN. *Comment. in BOERHAV. Aph.* tom. iv. pag. 395.

† Vid. LINN. *Flor. Lapon.*

nuncient. Augescentes mammæ sororiant, et castas invitant amantis compressiunculas. Clunes pinguescunt. Pubes, crinibus nunc ornata, prurit; et ipsis perindè videtur virginibus, ac si onere gravaretur. Renes aliquandò dolent, et gravari videntur. Virgines pigrescunt; frequentiùs oscitant; et totum corpus extendunt. Interdum fastidiunt, et nauseant. Genis, quæ subindè rubent, non constat rubor. Haud paucis rigent cervicis muscoli, et dolet caput. Pleræque identidem incalescunt. Nonnullas febricula invadit. Aliis papulæ erumpunt in facie.

VII. Utì, mensibus proventuris, nova sentiunt virginum corpora, ità nova animos occupant et delectant. Pubescentes nunc primum persentiscunt, quid sit amor: et, quò, ante alias ætate sibi æquales, pulchræ sint et amabiles, student artibus se fingere; vultum componere; vestitu esse decoræ; dulci vocis mollitudine loqui, et canere; simulque psallere, et cæteras discere artes, per quas adolescentulis occultum ignem inspirent. Molli ex pectore insolita ducunt suspiria: corde ardescunt,

descunt, et palpitant : oculis scintillantibus, et aspectu lubricis, juvenes furtim petunt ; aut petitæ ipsæ erubescunt, consciæ, quantis gaudiis afficiant et afficiantur. Quàm aptè hujusmodi virginem descripsit divinus poëta :

*“ Now from the virgin’s cheek a fresher bloom
 “ Shoots, less and less, the live carnation round ;
 “ Her lips blush deeper sweets ; she breathes of youth ;
 “ The shining moisture swells into her eyes,
 “ In brighter flow ; her wishing bosom heaves,
 “ With palpitations wild ; kind tumults seize
 “ Her veins, and all her yielding soul is love.”*

THOMSON.

VIII. Undè, et quem in finem, et quibus ex vasis, certâ ætate proveniant menses, in varias partes disputatum à medicis est. Quum ità sit, haud à re nostra erit, de illis pauca generalitèr dicere, priusquàm, de horum mora in pubescentibus virginibus, disserere aggrediamur.

IX. Hanc rei nostræ partem persequendo, opus est, ut exponamus, primùm quibus ex causis menses profluant ; deindè, quem in finem ; tùm, quibus ex vasis.

CAP. I.

Quibus ex causis menses.

x. Quum fœminæ tam humani generis, quàm viliorum animalium, quæ vivos pariunt fœtus, et mammis alunt, naturâ instruantur utero qui vasis abundat, et magnæ patiens est distentionis; res videtur postulare, ut, ante omnia, eum paucis describamus.

xi. Hic saccus, in quo, per menses graviditatis, alitur fœtus futuri hominis, in pelve situs, à posteriore et inferiore parte, recto intestino adnectitur; ab anteriore et inferiore, vesicæ et yaginæ; ex utroque margine, ossibus pelvis.

xii. Uterus arterias accipit, alias ex ramis *internarum iliacarum*, alias ex *arteriis spermaticis*. Illæ arteriæ in posteriorem colli partem ingrediuntur; et hinc quoquoversum, ad fundum usquè, surculos distribuunt: hæ, fundum ingressæ, diffundunt surculos deorsum, collum versus. Arteriæ *iliacis* enatæ desinunt in venas

nas conjugas, quæ, inferiora petentes, in paucos coëunt truncos; qui, collo egressi, in præcipuos *internarum venarum iliacarum* ramos sanguinem conducunt. Arteriæ, quas in uterum diffundunt *spermaticæ*, in venas pertinent, quæ, ex fundo uteri, in *venas spermaticas* proficiscuntur.

xiii. Arteriæ utriusque generis, itemque venæ conjugæ in quas desinunt, mirifico omnem in partem reptatu diffundunt surculos, qui ubique inter se communicant. Quinetiam, ut in gravidis conspicamur, naturâ sunt distentu faciles, ideòque aptæ, quæ solito plus sanguinis accipiant.

xiv. Utriûsque generis arteriarum surculi innumeri, distentu faciles, in uteri cavum osculis patent; dum alii patent in cola glandularum, quæ mucum secernunt.

xv. Uterus nervos accipit partim ex *sacro-lumbaribus*, partim ex *spermaticis*. Illi nervi, collum ingressi, arterias venasque *internis iliacis* ortas comitantur; hi, fundo insiti, profectos ex arteriis venisque *spermaticis* surculos sequuntur.

xvi. Absorbentium

xvi. Absorbentium alia, uterinos arteriarum venarumque *spermaticarum* surculos comitata, ad lumborum glandulas *lymphaticas* proficiscuntur; alia, quæ irrepunt arteriis venisque, quas in uterum distribuunt arteriæ venæque *iliacæ internæ*, eunt in glandulas, quæ in pelve utrobique sitæ sunt.

xvii. His cognitis, satîs constat, uterum esse, præ cæteris fœminarum partibus, utî situ, itâ fabricâ aptum, cujus arteriæ et venæ sanguine augescant et distendantur; cujusque patuli arteriarum surculi corpore effundant sanguinem, qui, ferè quotquot eunt lunæ, redundat. In hac *APTITUDINE* consistit, in pubescentibus puberibusque fœminis, ad menses *PROGLIVITAS*.

xviii. *EFFICIENS* mensium causa quid sit, multùm inter auctores discrepat. Nonnulli enim lunam esse contendunt: alii opinantur, fermentum quoddam in universi corporis, uterive soliûs sanguine, diffusum: quidam existimant, plenitudinem totius corporis: et sunt, qui uteri tantùm plenitudinem censeant.

B

xix. *PRIMA*

xix. *PRIMA* (xviii.) *OPINIO*, quippe cùm ad fidem vulgi, creduli et miris gaudentis, quàm philosophantium, aptior sit, vix digna est, quam argumentis refutemus. Vera enim si esset, fœminis puberibus omnibus, quibus eadem esset ætas, regio et temperies, menses, quo sanè nihil falsius, iisdem periodis et unà abundarent, et subsiderent *.

xx. *SECUNDÆ* (xviii.) *OPINIONIS* discordant inter se ipsi auctores. Censet enim GRAFFIUS, fermentum in universi corporis sanguine diffundi; in eo tantùm uteri, BAYLEUS †. Auctoris utriûsque opinio vero absona est, imò communi medicorum sensui repugnat. Quæ enim fermenta, suum uterque, assumunt, nullus medicorum quisquam, nostrâ ætate, concedit; et, assumptionibus non concessis, nulla conclusio est.

xxi. *TERTIAM*

* Vid. FRIEND. *Emmenagog.* cap. ii.

† Vid. FRIEND. *Emmenagog.* cap. ii.

XXI. *TERTIAM* (XVIII.) *OPINIONEM*, ARISTOTELE et GALENO * ducibus, FRIENDIUS, aliique haud pauci, defendunt, et argumentis sanè verisimillimam reddunt. Inducti sunt, ut plenitudinem corporis mensium causam esse concluderent, quòd foeminae, quæ, statutis temporibus, menses effuderunt, valetudine integræ sunt, et, cæteris paribus, eodem corporis statu, quo ante menstrui circuitûs initium: quòd, nisi intervenientibus temporibus, sanguis plùs abundaret, quàm pro ipsius foeminae corporis usibus, menses adeò non, ut sæpè, ad alios morbos solvendoS conducerent, ut ipsi morbus, neque is sanè levis, essent: quòd, cæteris paribus, foecundæ, quo minùs corporibus suppeditata ex alimentis excedunt ex iisdem dispendia, eo parciùs purgantur: et quòd foeminae, quippe cùm non solùm ob languidiorem sanguinis motum, et patulos arteriarum surculos

* Vid. GALEN. Lib. *De sanguinis missione adversus ERASISTRATUM*.

culos angustiores, parciùs exhalent per cutem, sed et humidiorè temperamento sint, et vitam plerumquè agant minùs laboriosam, maribus aptiores sunt, quæ sanguine redundant *.

XXII. FRIENDII opinioni objecit CHARLETONUS, quòd consuetò circuitu menses macilentis fœminis abundant; quòd plenitudo nonnunquàm impedit, quò minùs hi, statutis temporibus, profundantur; et quòd sanguis, si plenitudo efficeret, ut, temporibus interjectis, effunderetur, potiùs ex arteriis pulmonum, aliarumve quarundam partium, erumperet, quàm ex iis uteri †. Hæc tamen argumenta, si radicitiùs excutiantur, nihil videntur habere firmitatis.

XXIII. Contra primum argumentum sat est observare, id sanè quod GALENO innotuit, e animadverterunt recentiores medici, imò etiam concessit

* Vid. FRIEND. *Emmenagog.* cap. iii.

† Vid. CHARLETON. *De Catameniis*, pag. 30.

concessit ipse CHARLETONUS*, macilentas adeò non, ut assumit hic auctor, sanguine pauperes esse; ut plerumquè pleniores sint, quàm obèsæ, et, ut compertum est, copiosiores ejus missiones impunè patiantur.

xxiv. Neque, enimvero, secundum plùs valet argumentum. Concedimus, plenis nunquàm fœminis supprimi menses. Sed, nostrâ opinione, non ideò supprimuntur, quòd plenæ fœminæ sunt; sed quòd patuli uteri arteriarum surculi se enixiùs contrahunt, quàm quos rubræ arteriæ nisibus possint usquè eò amplificare, ut sanguinem effundant.

xxv. Tertium argumentum, quod adducit CHARLETONUS, invalidum cuivis apparebit, qui sciat, et in memoria teneat, quâ fabricâ uterus sit; et quanto aptior, quàm cæteræ corporis partes, ex cujus arteriis superfluus, quoties opus, sanguis effluat.

xxvi. *QUARTAM* (xviii.) *OPINIONEM* proponit SIMSONIUS. Hic auctor, sententiam FRIENDII evertere conatus, contendit, efficientem mensium

* Vid. CHARLETON. *Oecon. Animal. Exercit.* 5. 8. 3. ut citat. à FRIENDIO.

mensium causam esse, non corporis plenitudinem, sed uteri tantum *.

xxvii. Hic verò auctor, ut cuivis rem attento animo excutienti apparebit, dum sibi videtur de re controversiam movere, tantum usitatissimum verbum secus adhibet. Hujusmodi certamina, quæ sanè medicorum scripta sæpè dedecorant, res simplices et cognitu faciles involvunt et obscurant.

xxviii. Litem tamen, inter hos claros auctores, dirimere, haud difficile est. Apud eos enim, idem verbum vim non eandem habet. Per *EFFICIENTEM*, significat SIMSONIUS *PROXIMAM* mensium *CAUSAM*: FRIENDIUS autem, *ANTECEDENTEM*, seu *PROXIMAM* à *PROXIMA*. Et, quod sanè mirum, verbo sic explicato, reapsè ipsi concinunt auctores: nam FRIENDIUS nexâ argumentationis serie demonstrat, corporis plenitudinem efficere menses, faciendo, ut supra modum impleantur uteri arteriæ †.

xxix. Verum,

* Vid. SIMSON. *System of the Womb*.

† Vid. FRIEND. *Emmenagog*. cap. v.

xxix. Verùm, licèt iis auctõribus assentiamur, qui efficientem mensium causam esse corporis plenitudinem censeant ; tamen non possumus, quin concedamus, de plenitudine fusè, magis quàm accuratè, scripsisse, et hinc natam fœcundam disputationis materiam. Cùm ità sit, haud à re nostra alienum erit, id agere, ut rem pressius et clarius exponamus.

xxx. Impubi in fœmina, modò sana sit, sanguis ex alimentis eâ copiâ formatur, quæ cùm ad corpus sustinendum, tum ad omnes ejus deinceps partes idoneam in molem et amplitudinem evolvendas, requiratur. Hujusmodi sanguinis copiam, quam ultra, proindè ac citra, consistere nequit salutaris modus quo pubeat corpus, *MATURANTEM MEDIOCRITATEM* appellabimus.

xxxi. Quò autem conservetur hominum genus, fœmina sic à Natura constituta est, ut, cùm pubuerit, ex cibis et potionibus perficiat sanguinem, non solùm quantus suum corpus reficiat et sustineat ; sed etiam, donec effœta fiat, quantus insupèr præbeat, quo rudimenta futurorum hominum, modò fœcudentur et
vivescant,

vivescant, alantur, et in homulos explicentur. Sanguis, ad continendum corpus necessarius, potest *MEDIOCRITAS SUSTINENS* nuncupari; et quicquid superest, ad fœcunditatem requisitum, *FOECUNDA UBERTAS*.

xxxii. Sed quid hæc ad rem nostram pertinent? Nostrâ sanè opinione, multùm. Efficiens enim mensium causa est, ut nobis videtur, fœcunda pubescentium fœminarum puberumve corporis plenitudo; quæ major est aut minor, prout fœcunda ubertas plùs minùs excedat sustentem mediocritatem.

xxxiii. Ut autem non omnibus fœminis ejusdem ætatis, quibusque est vitæ et victûs communitas, eadem est mediocritas sustinens, neque eidem quidem fœminæ omni ætate; ità neque eadem omnibus, eidemve semper, fœcunda ubertas. Cuique igitur fœminæ fœcundæ, uti sua sustinens mediocritas est, et ea quidem aliàs alia; ità sua, aliàs alia, ubertas fœcunda.

xxxiv. Hinc clarè patet, nullum sanguinis sustentem modum esse omnibus fœminis communem, ex quo æstimetur ubertas, seu
nimietas,

nimietas, ad menstruas purgationes efficiendas necessaria ; sed cuique proprium, quocum sanguinis ubertas menstruorum efficiens comparari debeat.

xxxv. His cognitis, satîs cuique patebit, quid valeat *PLENITUDO*, quam *FOECUNDAM* diximus ; quamque existimavimus, causam esse mensium efficientem. Non enim est plenitudo simplex et communis, sed comparata et peculiaris. Tali explicatione tolletur, ut speramus, omnis obscuritas ; neque erit, quamobrêm medici, in posterum, plenitudinem in alias alii trahant interpretationes, mensesve efficienter antecedere negent.

xxxvi. *CONTINENS*, seu *PROXIMA* mensium *CAUSÂ*, est, ut nobis videtur, major uteri arteriarum venarumque plenitudo, quàm pro ea arteriarum et venarum cæteri corporis. Aptus autem est uterus, cujus arteriæ et venæ, præ iis cæteri corporis, sanguine plenæ sint, ob naturalem fabricam, quam suprâ exposuimus. Adjuvantes simul causæ sunt, positura vigilis corporis ; quotidianæ exercitationes ; nisus musculorum ad urinam et fæces excernendas.

et ad omnia, qualiacunque sint, molimina perficienda, necessarii ; neque rarò libidinosæ rerum venerearum cupidines.

C A P. II.

Quo consilio menstruæ purgationes.

xxxvii. Quem verò in finem, singulis lunis, fœminis menses abundant et subsidunt ? Fœcunditatis, putamus, causâ. Namque, quò hæ fiant idoneæ, quæ comprehendant, utero gerant, et partus alant quibus caducum hominum genus conservetur ; sic à Natura utilitatum providâ constitutæ sunt, ut, sanæ modò sint et validæ, certâ ætate ex quotidianis alimentis formant sanguinem, quantus non solùm propria corpora reficiat et sustineat, sed etiam explicet, formet, et alat nova deinceps animalia.

xxxviii. Quibus fœminis desunt, omninò eæ infœcundæ sunt*. Paucae quidem conceperunt, quæ

* Vid. LINN. *Flor. Lappon.* pag. 324.

quæ haudùm mensibus se purgaverant ; at jam in eo tamen erant, ut fœcunditatis primitias funderent. Uti, quibus nunquam fœminis menses provenerunt, eæ steriles sunt ; ita, quibus, florente ætate et mediâ, interjectis temporibus, abundârunt et subsiderunt, deindè, declinante ætate, omninò cessârunt, eæ effœtæ.

xxxix. Solum, quantum scimus, animal menstruale mulier est. Viliorum animalium fœminæ, non, nisi cùm pruriant in venerem, sibi ex alimentis parant plus sanguinis, quàm quod ad sua corpora reficienda continendaque requiratur. Igitur non, ut humanæ fœminæ, omni tempore coëunt.

xl. Equæ verò, fœminæ sues, et fœminæ canes, iis temporibus, quibus equiunt, subant, et catuliunt ; itemque vaccæ, et fœminæ oves, ubi initum desiderant ; glutinosum, qui marium libidinem moveat, humorem naturalibus exstillant. Hujus odore, quem naribus ducunt, alliciti mares, et ad rabiem coitûs acti, linguis flagrantium libidine fœminarum naturam sollicitant, et cæco dein furore ruunt in venerem. Cupidine autem uno aut altero initu expletâ,
brutorum

brutorum fœminæ concipiunt ; neque, dum fœtæ, libidinantur, coitumque concupiscunt. Intereà verò, quò cùm suum corpus sustineant, tum etiam alant fœtum, sunt, præter solitum, edaces, ventris quàm veneris studiosiores.

C A P. III.

Quibus vasis destillet sanguis menstruus.

XLI. Utrùm ex uteri arteriis menses fluant, an ex venis, discrepat inter medicos. Censet ASTRUCIUS *, ex uteri venis profundi, per quasdam venarum APPENDICES, quas COECALES vocet. Harum extremitates sic corrugari putat, ut non sanguinem transmittant, nisi menstruis periodis, ubi sanguis, in uteri vasis cummulatus, eas distendat et patefaciat. Huic verò

* Vid. ASTRUC. *Traité des malad. des femmes*, tom. i. pag. 39. 48.

rò auctori assentire non possumus ; quia, quas in utero *APPENDICES COECALES* assumpsit, alii *anatomici* neque conspexerunt, neque demonstrârunt.

XLII. Iis potiùs accedimus auctoribus, qui menses ex uteri arteriis effundi opinantur. Concurrunt enim multa, quæ horum opinionem confirment. In fœminis, quæ, dum in menstruis erant, mortuæ sunt, oscula arteriarum, quæ in ûterum, præsertim autem ad fundum, hiant, guttulis grumosi sanguinis plena sunt : ut observavit MAURICEAVIUS in cadavere suspensæ, quæ infantis cæde se crucentaverat * ; et LITTRIUS in cadavere fœminæ, cui in *tuba Falopiana* fœtus erat, quamque, dum fluebant menses, mors interceperat † ; itemque MORGAGNUS in virgine, quæ ex capitis ictu periêrat ‡.

XLIII. Quinetiam

* Vid. MAURIC. *Traité des Malad. des femmes grosses*, tom. ii. pag. 48.

† Vid. *Mém. de l'Acad. des Sciences pour l'an* M,DCC,II. pag. 281. 282.

‡ Vid. MORGAG. *Adversar. Anatom.* i. § 33. et *adject. Tab.* iii.

XLIII. Quinetiam ex patulis inversi uteri arteriarum surculis, sanguis, singulis mensibus, exstillare conspicitur. Hujusmodi exstillationem in tribus foeminis vidit LITTRIUS; et, in duabus in valetudinario, medici EDINENSES.

XLIV. Immissi, porrò, in uteri arteriam humoris pars, per patulos hujus surculos, in uteri cavum perlabitur; non autem pars humoris infusi in uteri venam.

XLV. Ex uterinis, denique, venis, quippe quibus desint patuli surculi, sanguis effluere non potest; nisi, quod sanè vero absimillimum est, et cursum retroägat et eas dirumpat.

XLVI. Contendit REALDUS COLUMBUS *, sanguinem menstruum non ex arteriis, quæ in uteri fundum pateant, effundi, sed ex iis, quæ in vaginam. Quin interdum ex his arteriis ex parte, vel ex toto, depluat, negare non possumus;

* Vid. RENALD. COLUMB. *De Re Anatomica*, lib. vi. et xi.

sumus ; cùm præsertim CAROLUS PISO *, BERGERUS †, VERDUCIUS ‡, et BOHNIUS ||, seipsos in cadaveribus earum, quæ, sanguine adhuc profluente, vitâ decesserant, ità comperisse testificantur ; et gravidæ nannunquàm sanguinem menstruum effundant, neque tamen abortum faciant §.

PARS

* Vid. CAROL. PISON. *De morbis ex colluv. seros.* sect. ii. part. ii. cap. vii. pag. 131.

† Vid. GOTHOFRED. BERGER. *Physiolog. Med.* lib. x. cap. xx.

‡ Vid. VERDUC. *Traité de l'usage des parties,* &c. tom. x. cap. 16.

|| Vid. BOHN. *Circul. Anat. Progymn.* 16.

§ Vid. SWIETEN, *Comment. in BOERHAV. Aphorism.* tom. iv. pag. 397. et 398.

PARS SECUNDA.

DE PRIMORUM MENSIVM MORA.

XLVII. Quò de hoc morbo ordinatè scribamus, nobis consilium est, definito primùm morbo, narrare, quibus malis ægram afficiat ; deinde, quibus ex causis proveniat, exponere ; tùm aliis, si qui sunt, morbis dignoscere, quos signis referat ; tùm prædicere, qualis eventus futurus sit ; postremò proponere, quâ ratione, et quibus medicamentis et remediis curetur. De his itaque partibus deinceps, quàm brevissimè dicendum erit.

CAP. I.

*De malis, quæ virginibus ex primorum mensium
mora oriantur.*

XLVIII. Primorum mensium mora definitur à CULLENO, “*amenorrhœa in pueribus, quibus, post fluxûs tempus solitum, menses non jam prodiêrint, et cùm simul variæ morbidæ affectiones adsint**.”

XLIX. Quandò tempore, quod quâque cœli regione constituit Natura, menses non prove- niunt, tenera virgo malè se habere incipit, ma- lisque antehàc incognitis afficitur.

L. Ventriculo ad sua munera invalido, virgo solitos cibos fastidit, assumptosve rejicit, ne- que rarò cruditatibus gravatur.

D

“*Jam*

* Vid. CULLEN. *Synops. Nosolog. Method.* tom. ii. gen. CXXVI.

“ Jam dulces epulæ, deliciæque nocent.

“ Quæ modò profuerat, contraria redditur esca :

“ Fastidita jacet, quæ modò dulcis erat.”

CORNEL. GALL.

Languescens haud rarò puella, stomachi ardoribus afflicta, naturas, sanis neque esculentas neque salubres, appetit, atque mirâ aviditate, vixque credibili, devorat. Naturæ hujusmodi sunt calx, cineres, aliæque quotquot acorem absorbent ; vel humorem, ex acri et irritante, convertunt in mitem, ventriculoque innocuum.

LI. Intereà virgo, quæ nupèr hilaris, proterva, et lasciva, cum adolescentulis jocabatur, fit tristis, mœsta, et animo demissa. Dum convictum et cœtum fugit fastiditque, sæpè vespere, occasione datâ, clàm in secreta ædium secedit ; aut fallit suos, et, visa nulli, peragrat invia loca, seve confert in opaca silvarum, quorum in silentio et solitudine mœstitiæ indulgeat.

LII. Haud multò pòst, deficientibus viribus, stomachus indies cibos concoquendi fit impotentior,

tentior, oblatosque magis fastidit. *Chylo* itaque non suppeditato, qui, in sanguinem versus, corpus reficiat et sustineat, arteriæ et venæ, globulis rubris in constituentes primùm partes dissociatis, deinceps absorptis atque excretis, motu languescunt; neque, ut antea, quoquo-versum colorem pariter, pariterque vigorem, distribuunt.

LIII. Rubri sanguinis parcite summa ubique cutis, candido rubore amisso, subviridem pallorem ducit. Amores eheu non diutiùs spirat decolor vultus, non oscula provocant labia! Dicat aptè virgo poëtæ verbis:

“ *Vix igitur possis visos agnoscere vultus:*

“ *Quòque iêrit, quæras, qui fuit antè color.*

“ *Parvus in exiles succus mihi pervenit artus,*

“ *Membraque sunt cerâ pallidiora novâ.*”

OVID.

LIV. Morbo procedente, neque relictis rubris sanguinis particulis et glutine, patuli arteriarum surculi tenuem, quem continent, humorem exhalant in eas præsertim corporis partes, ex quibus, adversâ gravitate, venæ sanguinem

guinem reducunt. Hinc aquâ inter cutem intumescunt pedes et crura ; et dein, nisi menses optatò proveniant, aliæ etiam corporis partes, quæ minùs à corde distant.

LV. Ubì eò morbus pervenit gravitatis, haud insolitum est, indurescere glandulas, quas permeant vasa bibula, quæ undequaquè ad venas proficiscuntur. Quo fit, ut ex pauxillo alimento, quod assumit virgo et ægrè concoquit, *chylus* omninò non, vel saltem ægerrimè et tardissimè, conducatur in sanguinem. Corpore itaque famelico, vires citò fatiscunt, omniaque organa, quotquot eunt dies, ad sua munera fiunt invalidiora.

LVI. Partim musculorum debilitate, partim effuso humore, anima ægerrimè accipitur et redditur ; atque vel levissimis causis cor aut palpitat, aut motus intermittit. Effusâ aquâ intumescit abdomen. Vires paulatim emoriuntur. Et virgo, ah durum ! immatura et illibata mortalitatem explet. Quis parentum talem casum non miseratur ? Quis juvenum videndo lachrymas contineat ?

CAP. II.

De Causis.

LVII. Dictis malis, quæ primis mensibus retentis superveniunt, proximum est, ut pressè, at lucidè tamen, exponamus, quæ causæ faciant, ut hi provenire cunctentur.

LVIII. *ABDITÆ CAUSÆ*, seu eæ quæ virgines primorum mensium cunctationi opportunas reddunt, videntur esse, quæcunque, appropinquante pubertate, obstent, ne genitalia maturescant.

LIX. Hujusmodi autem sunt, uti docuit medicorum experientia, morbi, quibus, sicuti febribus, sanguinis alvive profluviis, inflammationibus gravibus, adeò infirmantur organa, quæ res alimentarias vertunt in sanguinem, ut tardè confirmentur. Ipsa itaque, pristinam valetudinem non redepta, haud possunt ex cibis et potionibus vitalem parare humorem, quo cæteræ corporis partes vires recipiant, nedum

nedum partes nondùm explicatæ evolvantur et maturescant.

LX. Ad idem genus pertinent, diæta insalubris ; et parcior, quàm quæ pubescentem virginem alere et sustinere possit : fortuitæ sanguinis profusiones, quales haud rarò ex arteriis, venisve majusculis, casu vulneratis fiunt : sedentaria vita, quam in urbibus populo frequentibus plurimæ degunt virgines, quæ, tenerâ etiamnum ætate, modicis parentum opibus eas coguntur discere artes, quibus vitam tolerant.

LXI. His accedant vigiles curæ, mordacesque sollicitudines ; quæ, dummodò diù somnos adimant, mirum in modum attenuant et debilitant corpus : mens mali facti sibi conscia ; futurorumve malorum, supra modum, metuens et provida : spes futuræ magnitudinis frustrata : improvisa fortunæ malignitas, quanta vel solidam quatit mentem : mœror ex defletis parentibus, qui longâ senectute minuti occiderunt ; vel flebilibus fratribus et sororibus, quos ætate teneros improvisa vis lethi, sororum precibus non lenis, rapuit.

LXII. Sed

LXII. Sed nulla causa mensibus et pubertati moram sæpiùs et potentiùs facit, quàm solitudo. Tanta nonnullis parentum superbia est, tamque perpetua disparium nuptiarum formido, ut, sicut DANAËN olim ACRISIUS, pubescentes filias turri aheneâ, robustisque foribus, et tristibus vigilum canum excubiis muniant; ne cum adolescentulis ævo æqualibus commisceantur, et, amore captæ, impermissa raptim gaudia donent, luminibus remotis, sortidisve nuptiis genus et domos inquinent.

LXIII. Virginum sic inclusarum primùm animi languescunt, deindè corpora. Perversâ enim Naturâ, cui sanè parentes rarissimè impunè repugnant, virgines, negatis lætis choreis, et vespertinis per devia ambulationibus, et lenibus compositâ sub noctem horâ susurris, animis demittuntur; et à parentibus, quos sævos habent custodes, voluntatem et reverentiam alienant.

LXIV. Neque ità multò pòst, corpora tristium virginum, perindè ac si cum animis consentirent, segnia fiunt, neque solitis possunt uti exercitationibus. Ventriculus cibos nec appetit,

appetit, nec acceptos concoquit. Sanguis fit mali habitûs. Decolor fit corpus. Virginesque, speculo se videntes, semetipsas refugiunt, et speciem deflent amissam.

“ Pro niveo, rutiloque priùs, nunc inficit ora

“ Pallor, et exsanguis, funereusque color.”

CORNEL. GALL.

LXV. Hujusmodi enimvero causis infirmatæ, virgines non possunt sibi parare sanguinem, quo vel tenera corpora sustineantur, et immatura membra explicent se in molem et amplitudinem, quæ ad pubescendum necessaria sunt ; nedum, quo fœcundæ et nubiles fiant, et idoneo tempore feliciter concipiânt, et pariant.

LXVI. In tali itaque vitalem humorem renovandi impotentiâ consistit *PROCLIVITAS*, seu *INCLINATIO* in morbum, de quo scribimus. Illiûs enim parcitate non ritè augescunt testes muliebres ; neque cæteræ enimvero partes, ad res venereas necessariae, aptæ fiunt, quæ suis benè muneribus fungantur.

LXVII. Sic

LXVII. Sic autem constitutæ fœminæ sunt, pariter atque mares, ut, nisi certâ ætate genitalia explicentur, et, molem requisitam et amplitudinem nacta, miram corporum commiscendorum excitent libidinem quâ genus hominum conservetur, animus juxtâ ac corpus languescant; et, uti contristatur illius hilaritas, itâ hujus valetudo infirmetur.

LXVIII. *EVIDENTES* primorum mensium moræ *CAUSÆ* sunt, ut nobis videtur, infœcunda sanguinis penuria et tenuitas. Arteriis itaque et venis totius corporis non satîs, nedum supèr, bono sanguine impletis, nulla est fœcunda hujus ubertas, quam Natura, statutis periodis, velit et nitatur, per patulos et distentu faciles uteri arteriarum surculos, corpore expellere.

LXIX. *CONTINENS*, seu *PROXIMA*, primarum purgationum cunctationis *CAUSA* est, putamus, uteri arteriarum imbecillitas. Bono enim sanguine non satîs impletæ, remissè micant; neque valet languidum flumen patulos earum surculos distendere.

C A P. III.

De signorum explicatione.

LXX. Causis breviter narratis, res videtur poscere, ut, hìc loci, paucis exponamus, quemadmodùm tantis virgines malis primorum mensium mora afficiat.

LXXI. *STOMACHI IMBECILLITAS*, præ qua cibos fastidit, ex eo oritur totius corporis languore, qui genitalibus non ritè maturescentibus supervenit. Receptaculum enim ciborum et portionum ejusmodi organum est, ut, id quod docuit multorum experientia, non solùm cum ipso cæterum corpus consentiat, sed et ipsum cum cætero corpore.

LXXII. *ASSUMPTOS CIBOS REJICIT STOMACHUS*, quia, ob debilitatem, eos concoquere nequit, ideòque, utpote alienos seu extraneos, conatur expellere. Neque, enimvero, alienas naturas eliminare, stomacho proprium est: quippe aliæ item partes hujusmodi naturis se quamprimum

primum liberare, etiamsi alio alia modo, nituntur. Uterus enim foetum, vel immaturum, quem diutiùs nequit nutrire, vehementibus nixibus excludit. Mucus, aliusve quilibet humor effusus, qui asperam arteriam et pulmonum spiramenta, supra modum, oppleverit, musculos respirandi ciet in motus, quibus extussiatur. Partes, ex quibus nullæ ducunt viæ, per quas possint alienas naturas ejicere, capiunt inflammationem et abscedunt, quò offendentibus hujusmodi naturis, unà cum pure, sese exonerent.

LXXIII. *APPETITÛS PRAVITAS* excitatur succo stomachi proprio, reliquiis alimentorum coacescentibus, vel alio aliquo modo corruptis vitiato. Cruditates, quæ in stomacho remorentur, plerumquè acidas esse, vero idcirco simillimum est; quòd ægræ, ut observârunt medici, fermè ea, præ cæteris, esuriant, quæ aut acorem absorbeant, aut in neutrum vertant et innocuum: cujusmodi sunt calx, creta, cineres, et, si qua, consimilia. Nunquandò verò cruditates, quas retinet stomachus, acidis naturâ contrariæ sint, non possumus affirmatè dicere.

dicere. Satis verò constat, siquandò hujusmodi sint, saltem rarissimè.

LXXIV. *EXSANGUIS FUNEREUSQUE COLOR*, qui, pro niveo rosaceoque, ora summumque ubique corpus inficit, oritur rubrarum sanguinis particularum paucitate, quam ciborum fastidium, concoquendi impotentia, *chylique* penuria effecerunt.

LXXV. *AQUA INTERCUS*, cæteræque, si quæ, hydropis formæ, partim sanguinis tenuitate oriuntur, quam effecit *chyli* inopia; partim patularum arteriarum laxitate, quæ eandem sanè causam agnoscit.

LXXVI. *CORDIS PALPITATIO*, et *SPIRANDI DIFFICULTAS*, et *ANIMÆ DEFECTUS*, attribuenda sunt musculorum debilitati, quæ *chyli* inopiam; et globulorum sanguinis rubrorum paucitatem, subsequitur; atque haud scimus annon etiam, ex parte, tenui humori in saccos *pleuræ*, et cordis capsulam effuso,

CAP. IV.

De Diagnosi.

LXXVII. Nunc res postulare videtur, ut morbum, de quo scribimus, ab iis dignoscamus, quibuscum illi communia quædam signa sint. Hujusmodi autem morbi sunt, morbus regius, hydrops, *dyspepsia* et phthisis. Quibus itaque notis ab his distinguatur, nunc breviter exponendum est.

LXXVIII. *MORBUSNE REGIUS* urgeat, an primorum mensium cunctatio, medicus vix dubitare poterit; modò attendat animum ad ætatem ægræ, et secum consideret, quæ hanc mala affligant.

LXXIX. Pubescentes virgines sæpè ex primorum mensium mora laborant, rarò ex morbo regio. Quinetiam, illo morbo affectæ decolorantur quidem, ut suprà ostendimus, at rarissimè tamen perindè flavent, ac hoc morbo laborantes.

laborantes. Morbo, porrò, arquato flavarum alvus dura et tarda est; et, quas fæces dejicit, eæ sunt albidæ et tenaces, terræ sanè cimoliæ persimiles. *Ictero*, denique, flavæ, non item mensium primorum morâ decolores, gravibus plerumquè doloribus urgentur, interdùmque fellea alvo concreta excernunt.

LXXX. *HYDROPS* primarius impuberes ferè nunquàm afficit; et vel secundarius mensium moræ non, nisi longæ, supervenit. Quinetiam hydropicæ, supra modum sanarum, sitiunt et bibunt, non item mensium cunctatione languentes. Illarum porrò urina, contrà atque harum, præter naturam parca est. Hydropicæ denique non, velut eæ quæ retentis mensibus languent, appetitu depravato res alienas, neque sanè esculentas, cupiunt et furtim devorant.

LXXXI. *DYSPEPSIA*, an primorum mensium morâ, languescant ægræ virgines, medici plerumquè poterunt discernere, modò advertant animum ad ætatem ægrotarum, et percunctentur ab ipsis, quo inceperit modo mala valetudo.

LXXXII. Si

LXXXII. Si enim invaletudo capitis et lumborum doloribus supervenerit, aliisque malis quæ primas virginum purgationes antegrediuntur et prænunciant; nullum fermè dubium erit, quin ex his justo diutiùs cunctantibus præsentia mala oriantur. Sin minùs, erit, quare cibos concoquendi impotentiaè medici attribuant.

LXXXIII. Ad hoc, pubescentes virgines, quarum mala proficiscuntur ex sola stomachi infirmitate, rarissimè exsanguì inficiuntur colore, quo eæ, quæ, ultra tempus naturâ constitutum, morantur se, singulis lunis, purgare.

LXXXIV. Hùc accedat, quòd virginibus, quibus unica invaletudo sunt stomachi defectus et ciborum coquendorum impotentia, nunquàm, sicut iis quarum primi menses cunctantur, usquè eò fatiscunt vires, ut superveniat hydrops, et vèl leni exercitatione cor palpitet, motusve prorsùs intermittat.

LXXXV. *PHTHISIS*, seu pulmonum tabes, haud secùs, ac morbus quem persequimur, corpus attenuat. Ille tamen morbus virginibus

bus rarissimè antè obrepit, quàm pubuerunt. Quinetiam, contrà atque primi profluvii genitalis mora, hæreditarius morbus est, qui, sicut res familiaris, à parentibus ad prolem descendit. Suo porrò cursu, alicujus plerumquè pectoris partis dolorem movet, et dein inflammationem. Seriùs denique ociùsve inflammata pars abscedit, et lentâ demùm morte ægram consumit. Hæc autem mala neuti-quàm mensium primorum moræ communia sunt cum tabe pulmonum.

CAP. V.

De Prognosi.

LXXXVI. Utì nihil est medicis utilius, quàm præsagire posse, qualis futurus sit morborum eventus, ità nihil est, de quo periculosius est errare. Quaproptèr est medici prudentis, neque quàm conjecturalis ars medicina sit ignari, nihil temerè de morbis, in futurum, prædicere.

cere, sed secum considerare, utram in sortem concurrant plura verisimilia.

LXXXVII. Ubì virgo, naturâ firmâ corporis constitutione prædita, nondùm plurimùm debilitata prægressis morbis est; et ubì morbus nondùm inveteravit; nihil est, quod metum injiciat. Levis etiam morbi testimonium est, vires non multùm fatiscere, et pedes non aquâ intercute intumescere. Neque mali morbi signum est, si neque levi exercitatione cor palpitat, motusve intermittit; neque, ex difficili, accipitur et redditur spiritus.

LXXXVIII. Virginem verò periclitari ostendunt, morbus jam inveteratus; vires multùm dissipatæ; aqua inter cutem, aliæve hydrophis formæ; corpus macie attenuatum; ventriculus omnium æquè esculentorum aversans et fastidiosus; animus perquàm demissus; color admodùm exsanguis et funereus.

LXXXIX. Periculosi etiam morbi indicium est, ubì lenissimo motu cor perturbatè salit, ejusve ictus interquiescunt; ubì virgo anhela est, et suspiriosa; ubì marcescit totum corpus,

pus, summamque macies cutem adducit; et ubi febris, qualis syntecticis, obrepit.

xc. Siquandò morantur primæ virginum purgationes, dum tanta supervenerint mala, plerumquè parùm valet medicina; et mors illachrymabilis, tam pulchritudine, quàm parentum precibus immota, teneram prædam rapit.

“ — *Neque jam color est misto candore rubori;*

“ *Nec vigor, et vires, et quæ modò visa placebant.*”

OVID.

C A P. VI.

De Curatione.

xcī. Quò eliciant morantes menses, medicorum est, bono corpus sanguine implere, deinceps incitare languidas uteri arterias. Quibus itaque medicamentis et remediis possint hæc exsequi, nostrum est paucis exponere.

xcīī. *PRIMO*

XCII. *PRIMO* (XCI.) *CONSILIO*, opus est non solum confirmare languidum stomachum, ita ut esculenta appetat et concoquat ; sed etiam confirmato et esurienti suppeditare concoctu facilia, quæ cum famem expleant, tum abundè præbeant succos, qui in sanguinem facilè convertantur.

XCIII. *EXERCITATIO* lenis, sub dio, plurimum valet ad stomachum firmandum. Hæc enim distribuit sanguinem in corpus æqualiter totum, et crebriores ei vitalem colorem et vires redipiscendi occasiones præbet. Quinetiam cutis movet halitum, quo sanè nihil plùs conducit ad stomachum confirmandum.

XCIV. Quum ita sit, virgo, quæ cunctabundis primis purgationibus pallescit, debet sese, quantum sinant vires, singulis diebus, exercere. Exercitationis tamen genus ad vires, et vitæ consuetudinem, accommodandum est. Quæ enim his sit exercitatio levis et salutaris, eadem illis gravis et nociva. Modò autem permittant vires et victus, optimæ exercitationes sunt gestatio, ambulatio, et saltatio ; quippe cum faciant, ut sanguis in genitalia, pariter

riter atque alias partes inferiores, copiosius distribuatur.

xcv. *FRIGIDARIUM* quoque permultum valet ad vires stomachi reficiendas. Quantum stomachum firmet lavatio aquâ frigidâ, medici, omni ævo, compererunt. Frigidâ quotidie aquâ, præcipuè marinâ, corpus perfundere, cutem roborat, et etiam ventriculum ipsum, propter mirum consensum, qui huic cum illa intercedit. Quò tamen perfusio ad spem respondeat, virgini cavendum est, ne tenerum aquæ corpus committat, si pulsus solito languidior sit, et calor corporis naturali minor. Quippe, uti docuit experientia, frigidâ perlui aquâ, dum languent arteriæ, et corpus inalgescit, nunquam non debilibus, imò et sanis, plurimum nocet.

xcvi. *VESTITUS* porrò, qualis cutis halitum evocet, magnoperè contribuit ad pristinum stomacho vigorem restituendum. Spiramentis enim cutis frigore aut quiete constrictis, homines cibos minus appetunt, et ægrius concoquant, quàm ubi, per ea, nocivæ quædam naturæ corpore excernuntur. Dum itaque pubescentes

bescentes virgines student esse munditiis simplices, et vestitu decoræ ; ne, pravam imitatae consuetudinem, ultra modum curent vestimentorum paucitate se junceas reddere, atque non solùm integræ DIANÆ iram, sed et juvenibus fastidium, et graves sibimetipsis morbos moveant.

xcvii. *ANIMUS* intereà erigendus est et exhilarandus omnibus, quæ futuram spem bonam excitent, et lætis eum impleant imaginibus. Hunc in finem, virgo sæpè sit in æquali ævo pubescentium convictu, ut serendis sermunculis, et muto oculorum colloquio, flammam simul moveat et ferat, atque, quid sit amor, persentiscat. Quinetiam, amœna subindè peragret rura ; ubi rerum novitas animum delectet, et infinita visu, auditu, gustatu, odoratuque jucundorum varietas voluptate sensus permulceat.

“ *Hic ver purpureum : varios hinc flumina circum*

“ *Fundit humus flores : hinc candida populus antro*

“ *Imminet, et lentæ texunt umbracula vites* *.—

“ *Hinc*

* VIRGIL. *Eclog.* IX. *lin.* 40.

“ *Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sepes,*
 “ *Hyblæis apibus florem depasta salicti,*
 “ *Sæpè levi somnum suadebit inire susurro.*
 “ *Hinc altâ sub rupe canet frondator ad auras,*
 “ *Nec tamen intereâ raucæ, tua cura, palumbes,*
 “ *Nec gemere aëriâ cessabit turtur ab ulmo *.*”

xcviII. *MEDICINA* quoque quædam suggerit
 medicamenta, quæ stomachum firmando ad in-
 tegritatem valetudinis restituendam condu-
 cant. Hunc in finem, optima sunt medicamenta,
 ex iis quæ *ROBORANT*; quorum alia ex *FOSSILI-*
BUS parantur, alia ex *TERRA NATIS*.

xcix. *PRIMI GENERIS* efficacissima sunt
 præparata quædam ex ferro; limaturæ nempè
 ferri, ejusdemve *carbonas*, *oxydum*, *urias*,
sulphas; quibus accedat *ferrum ammoniacale*.

c. *SECUNDO GENERE* cōprehenduntur ro-
 borantia ea, quæ, ob virtutes quibus pollent,
 nominantur *AMARA*, *ASTRINGENTIA*, et *AROMA-*
TICA. De his verò capitatim et singulatim
 dicere, haudquaquàm nobis consilium est.

ci. Satis

* *VIRGIL. Eclog. I. lin. 55.*

ci. Satis ad rem nostram erit memorare, optimum hujusmodi roborantium esse *cinchonæ* corticem ; quippe qui omnium congenerum virtutes naturali mistu conjunctas possideat. Hujus corticis tres varietates sunt ; quarum verò quæ plurimùm polleat, nondùm inter medicos convenit. Neque, enimvero, consentitur inter eos, quâ potissimùm formâ cortex assumendus sit. Plerique tamen pulveri, vel frigidæ ex contuso cortice aquæ, primas concedunt.

cii. *CIBIS* intereà iis virgo, cui morantur primæ purgationes, vivere debet, qui ad concoquendum faciles sint, et naturâ apti qui brevi in sanguinem vertantur.

ciii. Hujusmodi sunt puberum animalium carnes ; quæ, superquàm quòd jucundè stimulant stomachum, et proprio hujus alimentorum receptaculi succo facilè solvuntur, magis abundant iis naturis, quæ in arteriis perficiantur in sanguinem. Non puberum tamen æquè animalium carnes virginibus, primi profluvii genitalis cunctatione languentibus, conveniunt. Harum enim imbecillus stomachus
carnem

carnem ferinam meliùs fert, citiùsque concoquit, quàm eam mansuefactorum animalium. Eum, porrò, minùs gravant carnes domesticorum animalium, quæ arvis pinguescunt, quàm eorum, quæ præsepibus saginantur. Eidem aptæ terrestres aves ferinæ sunt ; velut perdrices, phasianæ, fulicæ, aliæque, quas retibus, vel aucupio sagittarum, aliisve ministris venatores nanciscuntur : alienæ verò aquaticæ, quæ vivunt mari, lacubus, vel fluviis.

civ. Multùm virginum interest, de quibus dicimus, quâ carnes ratione igne coquantur. Proprio succo assæ aut frixæ, quippe quas commodiùs ferat stomachus, citiùsque perficiat, sunt elixis et jurulentis anteferendæ.

cv. Quò vel assas frixasve carnes citò et optatò conficiat stomachus, virginibus permittatur, ut, unà cum iis, quædam assumant condimenta, quæ hunc salutare in motus excitent ; salem nempè, piper, et sinapim. His autem, cùm, multo eorum in usu si diù perseveretur, ventriculum debilitent, adhibendus est modus. Utì tutissima, sic optima, quibus condiantur quotidiani cibi, sunt exercitatio, continentia,

continentia, et fames : quippe jucunditas victûs est in desiderio, non in gulæ incitamentis, et satietate.

CVI. *POTUS* aliquanto meraciores esse debent ; præsertim fermentati, sicut cerevisia lupis benè imbuta, et vina ea minimè apta quæ in ventriculo acescant. Ex vinis optima sunt alba ex uvis præparata, potissimùm *MADE-RIENSE*, at aquâ temperatum. Dummodò autem vina, itemque, ut interdum, cerevisiæ, in stomacho coalescant, substituendi sunt potus distillati, multâ lymphâ diluti, *alcohol* scilicet *saccharinum*, aut *vinaceum Gallicum*.

CVII. Caveant autem teneræ virgines, ne scyphis, in usum lætitiæ natis, nimis indulgeant. Ex parvis principiis crescunt pravæ cupiditates, quas postea difficillimum est continere et eradicare. Virgines itaque, quippe quibus indecorum sit, *THRACUM* et congræcantium more, cyathis calere et certare, sint vini quàm maximè modicæ et abstemiæ ; atque, primùm ut, viribus relictis, provenerint menses, ab eo, ex toto, abstineant.

CVIII. *SECUNDO* (XCI.) *CONSILIO*. Expositis iis, quibus impleatur corpus bono sanguine, nunc

nostrum est explicare, quâ ratione, et quibus ministris incitentur usquè eò uteri arteriæ, ut, patulis ipsarum surculis dilatatis, menstruum sanguinem profundant. Hunc in finem, oportet medicum facere, ut uteri arteriæ non solùm *IMPLEANTUR SANGUINE*, sed etiam, si opus sit, *ALIIS*, quàm sanguine, *STIMULENTUR*.

cix. Eorum, quæ faciunt, ut sanguine impleantur uteri arteriæ, alia *URGENT* sanguinem in uterum, alia *DEDUCUNT* seu *DERIVANT*.

cx. *URGENT* sanguinem exercitationes quædam, quibus utuntur virgines, vel toto corpore, vel ejus saltem trunco erecto; velut ambulatio, saltatio, saltus, equitatio, et gestatio. Hæ exercitationes, quippe cùm faciant, ut arteria magna descendens sanguinem inferiores in partes uberius demittat et diffundat, permultùm sanè ad uteri arterias implendas conducunt.

cxI. Earum verò exercitationum plurimùm pollet saltatio; neque id quidem solùm faciendo, ut deorsùm copiosius urgeatur sanguis, sed, quod forsan æquè vel plùs valet, etiam jucundè commovendo pectus et genitalia. “Unà
“enim,”

“enim,” ut eleganter scribit BERNARDUS,
 “cum corporis motionibus, quibus sanguis in
 “partes inferiores solito copiosius derivatur;
 “dulces voces citharæ tibiæve cœtum perso-
 “nantes, et CUPIDO, faciem mutuatus et ora
 “dulciloqui juvenis, et nova gaudia, quæ
 “pectus pertentant, quoties virgo, rubore suf-
 “fusa, furtim obliquat oculos in flagrantem
 “vultum adolescentis motibus decori, ipsâque
 “calentis, genitalia dulciter et jucundè com-
 “movent, et tardos haud rarò menses eli-
 “ciunt *.”

CXII. *DEDUCUNT* in uterum sanguinem cathar-
 tica acriora, quæ rectum præcipuè intestinum
 stimulant. Hujusmodi sunt aloë, helleborus
 niger, *gambogia*, *jalapa*, et siqua similia. Idem
 quoque faciunt acria ea, quæ, in sanguinem
 delata, et ex hoc, unà cum urina, secreta, ve-
 sicam multum irritant; piper scilicet, sinapis,
 oleum terebinthinum, et his assimilia. Quum
 enim, à posteriore et inferiore parte, uterus
 recto

* Vid. BERNARD. Disput. Inaug. *De Exercitatione*.
 EDIN. M,DCC,XCVIII.

recto intestino adhæreat, et, ab anteriore et inferiore, vesicæ ; illi tantus, per nervos, cum his utrisque consensus est, ut, alterutrisque irritatis, ille quoque irritetur, ejusque arteriæ solito plus sanguinis accipiant.

CXIII. *ALIA* autem *STIMULANTIA* necessaria sunt, ubi, ut interdum, tam exercitationes quæ urgent sanguinem in uterum, quàm medicamenta quæ deducunt, non satîs valent ad primos menses eliciendos. Illiusmodi sanè complura à medicis memorantur ; hydrargyrus videlicet, rubia tinctorum, frictio, et *ignis electreus*.

CXIV. *HYDRARGYRUM* olim virginibus, quibus primi menses non tempestivè provenerunt, assumendum curabant nonnulli medicorum ; opinati, horum cunctationem effici sanguine spissiore, quàm qui patulos uteri arteriarum surculos permaneret, neque ullo alio æquè medicamento posse hujus spissitatem tenuari.

CXV. Sed nihil est, quamobrèm his medicis assumptam sanguinis spissitatem concedamus, et vim sanguinis attenuandi, quam hydrargyro ascribunt. GREGORIO libentiùs assentimur, hydrargyrum, siquandò ad fluores pubertatis

pubertatis evocandos conducat, non ideò conducere, quòd sanguinem tenuiorem faciat, sed quòd cor constantè cieat, et omnes pariter corporis arterias. Quanquam hoc, utpote efficacissimum, medicamentum nonnulli auctores scriptis celebrârunt; sæpè tamen, ut compere-runt alii, boni et satìs fidi, spem, ex toto, frus-tratur.

CXVI. *RUBIAM TINCTORUM* ad menses elicien-dos efficacem compertus est HOMIUS, qui eam ideò laudibus celebrat. Hoc verò medicamen-tum aliorum medicorum spem fefellit. Sed, quamvis ità sit, idoneum tamen putamus ejus hìc mentionem interjicere, ne boni aucto-ris famam ex libidine obscurâsse videamur.

CXVII. *FRICTIO* feminum et imi abdominis quin multùm polleat ad primos menses elicien-dos, nemini dubium est. Has itaque partes oportet identidem lenitèr perfricari aut ipsius virginis manibus, aut iis matris amicæve. Has frequentèr partes levitèr contrectare, natura-lia externa voluptate permulcet; et, per ner-vos ligamentorum rotundorum, etiam jucun-dè

dè commovet *ovaria* et uterum, sicque haud rarò facit, ut menses optatò proveniant.

CXVIII. *IGNIS* autem *ELECTREUS* omnibus præpotest stimulantibus, quorum meminimus. Quinetiam, uti nullum efficacius remedium, ità nullum commodius. Medicus enim, præsentibus matribus matronisve, neque distinctis virginum vestibibus, potest idoneo apparatu aut ex genitalibus scintillulas *electreas* elicere, aut in eadem dirigere leves ictus. Loci virginum permanante igne jucundè commovetur, neque rarò, brevi pòst tempore, pubertatis munuscula fundere incipiunt.

CXIX. *ACIDUM OXYMURIATICUM*, quippe cùm incitandi vi præpotens sit, prodesset, necne, virginibus, quarum primi menses provenire cunctantur?

CXX. Si fœcunditatis fontes feliciter aperiantur medicamenta et remedia, quæ memoravimus, brevi adolescentulæ redipiscuntur pulchras genas,

“ —————et eburnea colla, decusque

“ *Oris, et in niveo mistum candore ruborem.*”

OVID.

CXXI. Quòd

cxxi. Quòd si vobis, teneræ puellæ, parùm
prosint PHOEBI auxilia, adveniat vocatus HY-
MEN, optatumque vobis remedium afferat.
Ab eo

“ *Discite sanari, ———*

“ *Una manus vobis vulnus opemque feret.*

“ *Terra salutare herbas, eademque nocentes,*

“ *Nutrit : et urticæ proxima sæpè rosa est.”*

OVID.

